

Н.В. Нікіміна¹, А.А. Нікіміна², С.О. Ізосімова²

¹Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, Україна

²Інститут проблем штучного інтелекту МОН України і НАН України, м. Донецьк

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

*Я заздрю всім, у кого є слова.
Немає в мене слів. Розстріляні до слова.
Мовчання тяжко душу залива.
Ословленість - дурня і випадкова.*

*Я заздрю всім, до кого лине звук,-
Лічильник Гейгера пищить так потойбічне.
На кожній арфі чистить дзьоба крук
Й «Never more» кую мені стоїчно...*

Іван Драч «Чорнобильська мадонна» [1]

У статті наводиться глибокий, всесторонній філософсько-соціальний, статистичний і психологічний аналіз національної трагедії України – Чорнобиля. Робиться наголос на конкретні статистичні дані, їх актуальне значення у сьогоденні.

Ключові слова: Чорнобиль, статистичні дані, психологічний і соціально-філософський аспекти, катастрофа, національна трагедія.

Історія людства схожа на коштовну скарбницю, сповнену таємниць, радощів, спокою. Але іноді чаша людського серця переливається краплинами болю від надзвичайних, глобальних трагедій, що залишили свій невгамовний відбиток в історії людства.

Мета статті полягає у дослідженні соціального та психологічного ефекту від глобальних історичних трагедій (наприклад, Чорнобиль) та їхнього впливу на історію України і всього людства. Гострої актуальності обраній темі надає те, що наслідки катастрофи люди відчують до сих пір. Літературна база статті включає не тільки наукові статистичні дані щодо Чорнобиля, але й численний художній матеріал, присвячений трагедії.

26 квітня 1986 року вибухнув 4-й реактор на Чорнобильській АЕС. Масштаб Чорнобильської катастрофи, яка не має аналогів впродовж всієї історії техногенних катастроф, добре відомий людям всього світу. Аварія призвела до забруднення більш як 145 тисяч км² території України, Республіки Білорусь та Російської Федерації. Внаслідок Чорнобильської катастрофи постраждало майже 5 мільйонів людей [2].

Згідно з однією із версій катастрофа виникла внаслідок невдалого «експерименту» який треба було класифікувати як комплексні випробовування блоку, і програму їх проведення необхідно було детально обговорити та узгодити з науковим керівником проекту АЕС.

Після аварії 4-й блок перетворився на відкрите джерело величезної радіаційної активності. Засобом масової інформації заборонялось інформувати населення про роботи з ліквідації наслідків аварії, про засоби особистої гігієни, про розміри аварії. Карти радіаційного забруднення, рівні радіації були засекречені до 1989 року. Приховування інформації ініціювалось керівництвом держави і Міністерством атомної промисловості СРСР. Аргументом для втаємничування цієї катастрофи висувалось міркування про запобігання паніці серед населення. Такі міркування дійсно були небезпідставними. Однак масштаби катастрофи були такими, що засекретити її виявилось неможливо. Внаслідок цього дітей, як і звичайно, відправляли до шкіл і дитячих садків. Дорослі знаходилися на робочих місцях, працювали магазини, перукарні...

Почали розповсюджуватися найнеймовірніші чутки щодо можливих наслідків катастрофи. Це, у свою чергу, зумовило виникнення дуже великого соціально-психологічного напруження серед населення і недовіри до офіційної інформації. Чорнобильська аварія спричинила формування у частини людей неадекватного сприйняття радіаційного ризику, що призвело до психологічного дискомфорту.

Першими прийняли на себе цей ядерний удар прості, звичайні люди. Додатковою небезпекою в цьому плані стала тотальна непоінформованість людей щодо наслідків негативного радіаційного впливу. Ліквідатори аварії отримували свою дозу радіації, що відбувалося певним чином як на їх здоров'ї, як і на здоров'ї близьких їм людей: випало волосся, люди втрачали нігті, зуби. Згідно зі статистичними даними, які стали доступними тільки в недавній час, було зафіксовано чимало випадків втрати свідомості та поганого самопочуття як серед дітей, так і дорослих. Наприклад, променева хвороба з різною ступенем важкості виявляється в кількох поколіннях по-різному. Що робить можливість її вірного діагностування, без знання попереднього діагнозу, майже неможливою. Неправильний діагноз призводить до неправильних шляхів лікування та фатального кінцевого випадку. Найжахливішим в цьому плані є те, що постраждали найневинніші – діти. Численні випадки лейкемії, синдрому хронічної втоми, витончення кісток, тотальна поразка шкіри (до 80%), втрата зору, порушення ендокринної системи організму, що ставало причиною загибелі. Всі ці наслідки були кваліфіковані як звичайний авітаміноз та випадки оновлення людського організму. Лише набагато пізніше, через кілька десятків років, правдиві діагнози були поновлені.

Керівництво СРСР відмовилось від міжнародного співробітництва при проведенні робіт з ліквідації наслідків ядерної катастрофи. Тільки в 1989 році Уряд СРСР звернувся до МАГАТЕ з проханням дати експертну оцінку діям щодо ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. При цьому в завданні, сформульованому керівництвом СРСР, мова йшла про території зі щільністю забруднення. Мали місце і технічні помилки, які пов'язані з відсутністю на той час необхідних знань. На сьогодні в Україні є небагато навчальних закладів, де можна за стислий період часу пройти необхідну підготовку в галузі радіоекології та радіометрії.

Висновки

Незважаючи на все вищесказане, людство виявилось не готовим до подібних подій. Чорнобильська катастрофа стала тим відправним пунктом, на основі якого почали прийматися найважливіші рішення до зведення негативних наслідків ядерних катастроф до мінімуму. Державою розроблені спеціальні соціальні програми щодо охорони здоров'я та використання забруднених територій, використання економічних методів поліпшення життя шляхом проведення політики пільгового оподаткування громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи; позачергове надання пільгового житла; можливість проведення літньої відпустки у спеціальних санаторно-лікувальних закладах для підвищення стану здоров'я. Але навіть сьогодні, незважаючи на численні державні заборони, на території Чорнобиля продовжують жити люди, які не побажали покинути свої рідні домівки.

Вимушене переселення та розосередження корінних мешканців Полісся неминує веде до руйнування духовного світу етнічної групи. На відселених територіях залишився приречений на загибель цілісний етнокультурно-мовний прошарок, який назавжди зникає з лиця землі.

Для того, щоб майбутні покоління змогли власними очима побачити жахливі наслідки Чорнобильської трагедії, організуються спеціальні екскурсії для відвідування зони з виконанням всіх заходів безпеки. Розгортається вражаюча панорама – прекрасна і жахлива водночас: на фоні розкішної природи, зелених дерев, розкішної трави і квітів – повне запустіння: навколо жодної людини, лише ржава техніка, пусті домівки... Чорнобильська катастрофа перетворила цю унікальну і малодосліджену територію в безлюдну дику пушу, де обірвалася етнокультурна спадкоємність поколінь.

Врятування культурних надбань почалося процесом всебічного системно-цілісного пошуку та фіксації етнокультурних цінностей з метою створення багатопрофільного регіонального науково-інформаційного фонду, який складається з мобільних експонатів, що підлягають вивезенню, та нерухомих пам'яток історії (меморіалів, історичних поховань і кладовищ, археологічних об'єктів), які залишаються на відселених територіях та підпадають під періодичний пам'ятко охоронний моніторинг.

Аналіз досвіду реагування на Чорнобильську аварію є унікальним для удосконалення системи аварійного реагування, яка повинна включати чіткі процедури дій, добре підготовлений персонал, необхідні прилади й обладнання, заздалегідь розроблені критерії і механізми прийняття рішень, систему підготовки кадрів рятувальників. Цей досвід має бути інтегрований до міжнародних рекомендацій і методик оцінки, моніторингу та реагування на ядерні аварії. Ядерна енергетика як елемент загальної енергетики, безсумнівно, розвиватиметься в майбутньому. Саме тому дуже важливо винести всі необхідні уроки з Чорнобильської катастрофи.

Негативний вплив Чорнобильської катастрофи ми відчуваємо до сьогодні. Наслідки променевої хвороби можна простежити з покоління в покоління. Крім того, родючі землі вже не на що не придатні. Чорнобильська зона перетворилася на містичну феєрію братів Стругацьких [3], де виживають лише найсильніші.

Ще давньогрецький філософ Софокл підкреслював значення трагедії, яка, на думку митця є коштовним кришталеvim зерном, що крізь невгамовний духовний біль відкриває людині нові обрії життя. Лише відчув у власному серці незагоєну рану Чорнобильської трагедії можна попередити її повторення в майбутньому.

Хто ж там, сиву, посміє займати?

Сіль пізнання – це плід каяття...

Несе сива чорнобильська мати

Цю планету... Це хворе дитя!..

На прикладі Чорнобильської катастрофи людство має яскравий наочний приклад міжнародної вселенської трагедії, відлуння якої буде протягом багатьох століть звучати у Всесвіті...

ЛІТЕРАТУРА

1. Драч І. Чорнобильська мадонна / Драч І. – К. : Наукова думка, 1995. – 328 с.
2. Чорнобиль – незагоєна рана: статистика, дані, цифри. – К. : Наукова думка, 1998. – 428 с.
3. Стругацькіє. Новые горизонты фантастики. Сталкер / Стругацькіє. – М., 1998. – 456 с.
4. Мамардашвили М. Сознание и цивилизация : тексты и беседы / Мамардашвили М.К. – М. : Логос, 2004. – 272 с.
5. Волкогонов Д. Триумф и трагедія : в 2 книгах. – Кн. I, Ч. I. – М. : Агентства. Печати. Новости, 1989. – 304 с.

Н.В. Нікітіна, А.А. Нікітіна, С.А. Ізосімова

Соціальний аспект Чорнобильської катастрофи в філософському пространстві української історії

В статті представлено глибокий і всесторонній філософсько-соціальний, статистический і психологіческий аналіз національної трагедії України – Чорнобилья. Акцент делается на конкретные статистические данные и их актуальное звучание сегодня.

Ключевые слова: Чорнобиль, статистические данные, психологический и социально-фило-софский аспекты, катастрофа, национальная трагедия.

N.V. Nikitina, A.A. Nikitina, S.A. Izosimova

The Social Aspect of the Chernobyl Disaster in the Philosophical Space of Ukrainian History

The article presents a deep and comprehensive philosophical and social, statistical analysis and psiholo-gichesky national tragedy of Ukraine - Chernobyl. The emphasis is on specific statistical data and their actual sound today.

Keywords: Chernobyl, statistics, psychological and social aspects filo-sof-sky, catastrophe, a national tragedy.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2014.